

«Estonia» balletikollektiivi 1985/86. hooaja viimaseks tööks oli E. Kapi ballett «Kalevipoeg». Sedapuhku küll «Kalevite kange poega» nime all. Ballett, mis nüüd 1948. aastast neljandat korda «Estonia» balletilaval. Seekordne etendus manas müllu sõjajärgse «Estonia» H. Tohvelmani lavastatud «Kalevipoja» režiini täiuslikkuse ja mõte püüab tookordset ühendada tänase nimiosalise Tiit Härmil tantsulise võimekusega. Kuna «Estonia» esietendus järgnes peaaegu vahetult «Vanemuises» olnud Ülo Vilimaa versioonile «Kalevipojast», siis aktiveerub uuesti mõte rahvuslikust balletist. Usun isegi probleemi olemasollu.

Ballett kui iseseisev lavakunst sünnib rahvuslikul pinnasel — renessansiaja Itaalias ja Prantsusmaal. Tänu oma mõneti sinisele verele (hälliks ikkagi absolutistliku Prantsusmaa õukond), tänu oma väljendusliku küljele äärmisele üldistatusele, eemalduv ballett üsna peatselt konkreetset rahvuslikust. Rääkides tänases teatrisituatsioonis itaalia, prantsuse, vene koolkondadest balletist, seostame neid vaid teatud vormiliste küsimustega.

Milles siis peitub rahvusliku balletietenduse sisuline ja väljenduslik omanäolisus? Kas võimalikult täpsete etnograafilistes stseenides, tantsudes, kostüümides või siis rahvatantsu vormide stiliseeritud viljelemises balletilaval? Palju on klassikalises balletikeeles kantud rahvatantsule omaiseid liikumisi ja võtteid. Enamikus on see osutunud klassika ja rahvatantsu elementide mehaaniliseks ühenduseks ning tulemusena on sündinud ikka keele asemel žargoon.

Ilmselt peab tänapäeva koreograaf, klassikalise tantsu süsteemile tuginedes, väljendama plastiliste vahenditega oma rahva vaimust. Täna «Estonia» repertuaaris on tõesusmaterjalina V. Tormise — M. Murdmaa «Eesti ballaadid» — etendus, milles rahvuslik karakter muutub tänu kõrgele üldistatusele astmele üldinimilikult mõistefavaks, internatsionaalseks.

Kummalisel kombel ei ole eepos «Kalevipoeg» kõitnud teatritegijast kedagi peale helilooja Eugen Kapi ja ballettmeisterite. Seekordset Tiit Härmil lavastust oodati — ballettmeisterina seisab Härmil eneseleidmine alles ees ja miks mitte «Kalevipoja» kaudu! Esimene ebalus sigines koos ka valehega — libreto Tiit Härmilt, eepose ja A. Särevi ainetel. See «ainetel» enda väljapakumine on kaasajal kujunemas ballettmeisterite meelisvõtteks. «Ainetel» õigustab igasuguse tõlgendusvabaduse, kupüüride suvalisuse. Loomulikult ei nõua keegi balleti libreto tähtsust katumist algallikaga. Ballett on juba kord sedavõrd üldistavate kujundite kunst. Kuid dramaturgiline loogika, mõtete maht, konflikt ja antud teema puhul ka mastaapsus — need peavad ikkagi olema. Millised on siis seekordse «Kalevipoja» etenduse balletilavapoolsed motiivid?

Teater suhtus ballettise ilmselt niisuguse hoiakuga, et kõik eelmised (1948., 1953., 1961. aasta) lavastused vajavad revideerimist. Et Tiit Härm libretistina-lavastajana-nimiosalisena võib «Kalevipoja» olemust näha ja tõlgitseda õigemini, sügava-

«KALEVITE KANGE POEGA»

Järjekindel on T. Härmil taotlus luua klassikalise ja rahvatantsu sünteesi, leida just selles etenduse koreograafiline lahendus. Kuid mulje — kaks tantsuelementi on mehaaniliselt ühendatud. Süntees jäi leidmata. Asi pole ju selles, millises vahekorras on rahva- ja klassikalise tantsu elemendid, et säilitatud ei ole meie

Kostüümid säravad oma kaunis värvigammas ja segavad üsna aktiivselt naisballeti tantsu — midagi balletispetsiifilist on kunstnikul veel avastamata.

Ja heale taatele vaatamata pole T. Härm suutnud ellu viia E. Kapi balletis peituvaid võimalusi. Nii oleks võinud lavastada (päris tunnustatava tulemusega) sama helilooja «Kullaketrajad» või muud. Eepose monumentaalsust, üldistusjõudu ei jätku. Ehk-

rahvatantsule iseloomulikkude, vaid selles, et lähtudes oma fantaasiast, toetudes nii ühe kui ka teise tantsu elementidele, looks ballettmeister T. Härm uue tantsulise kujundi, millesse oleks kätkevad rahvuslik iseloom, looks selle kujundi mingis ainulaadses liigutuste valikulisuses. Nende liigutuste sisemusest tulenevas, nende ruumilises väljapeetuses. Ballettmeisteril peab tantsust enne tekkima kujund ja alles siis pas'd. Ilmselt selline peaks olema rahvusliku etenduse loomise läte — vastasel juhul jääb ka kõige iseseisvaim hoiak tantsulise folkloori suhtes, selle vaba käsitus ja intoneerimine ainult omaette eesmärgiks.

Tiit Härmil lavastust kannab suur soov murda läbi nn. iluballeti stam-pidest. Olustikulise ja psühholoogilise töepära taotlus, püü lavategevuse pidevuse poole, tahe luua dramaatilist pinget. Võrdluses «Pihtimusega» näitas Härm, et ta on professionaalselt arenenud — on lisanud ametioskusi, seda eriti töös kunstnikuga (T. Virve). Mulle on kujundus värske, kuid ei ela muusikale, kaasa.

ki kohati on monumentaalselt alget ning «üldistavaid» märkegi on lavastaja poetanud siia ja sinna. Etenduses kui tervikus pole konflikti pinget. Konflikt on ju seda vaid juhul, kui on olemas võrdne vastaspool — sedapuhku on abitud nii Kalevipoeg koos noormeestega kui ka Sorts oma sortslastega. Lavastuses on maitseväärtusi (Kalevipoja ja Linda esmakohutamine, Linda lavategevuse venitatus ja ebaloogilisus), naiivsusi (Sortsi ilmumine Saarepiiga pilti, kalju lükkamine mögale, Saarepiiga hukkumine), muusikast mõeldavastamist (kahaksa tütarlapse vanikutega tants), järjekindlust misantstseenides (eriti lahingu episoodid). Soome sepa ja põrgu piltidele eelneb midagi vahemängu-taolist, kus Kalevipoeg tühjaks jäänud laval puhtolustikulise «mängu» imiteerimisega etendust E. Kapi muusikast kostva hoopis keerukama, ärevama teema juurest suisa eemale juhib. Sortsi ja Kalevipoja vastuolu on vaid markeeritud antud. Sortsi ilmumine ei kohuta, ei raba julgusega Saarepiiga pildis, ei vabusta võimukusega Põrgu pildis. Üldse on Põrgu pilt lavastatud, et mitte öelda «täiesti mööda», — tohtu lihtsustamisega. Kor-dagi ei teki saalis pinget, et laval võiks ka midagi juhtuda. (Isegi eelmise pildi kohutav, rahvavanemate üheaegne tapmine mõjub tragikoomiliselt.) On ka tavalist balleti rabadust — Sorts tõukab Saarepiiga kaljult alla, Kalevipoeg vaatab sentimentaalselt järele... püüdmata karistada Sortsi või päästa Saarepiigat! Miks just selline «kange poega» järgmises pildis kõrgendati ku-

ningaks? Nii võib jätkata üksik-märkuste kuhjamist.

Peamine — Kalevipoeg kui etendust loov tegelane puudub. Selline plakatlik vägilaslikkus ei veena. Kohati tabad Kalevipojas — Härmis mingit staa-raitsemist. Oli see vahest tingitud esimeste etenduste ärevusest, vähesest sissetantsitusest esietenduse proovides? Aga vajaka jääb T. Härmil esitluslikult ka käesoleva hooaja reatendustes.

Saarepiiga (I. Fomina) puhul oleks üleohtone nõuda kuju arengut ainsa pildi episoodi najal — kuid I. Fomina Saarepiiga on tehnilik ja füüsilisele haprusele vaatamata staa-tiline. Ka ühe pildi ulatuses võib kui mitte kuju arengut, siis tema järkjärgulist avardumist baleriinilt ikka nõuda. Saarepiiga ilmumine võlu asendub peatselt hingetu-mehaanilise balletitunniliku elementide sooritamisega.

Kolme neiu tantsudes T. Härm ilmselt taotleb tantsulise kujundi saavutamist äärmises lakoonilisuses, kuid neidudele antud koreograafilises tekstis puudub loomulik, tütarlapselik romantilisus. Nende tants on maine sõna otseses mõttes, isegi vähesed tõsted ei lisa õhulisust, nende tantsuline liin ei kasvata uut kvaliteeti rahvatantsustseenidesse. Kolm neidu on traditsioonilised «subretid», kellele osarendust lavastajapoolselt pole määratud. Kõik neidudega laval toimuv on ülalavalat pingevaba väliselt ja intensiivitu sisemiselt.

Osalistest olid ainsatena mõlemad Sortsid — nii M. Netšajev kui ka J. Jekimov — tantsutehniliselt heal tasemel.

Mõnelgi etendusel demonstreerib «Estonia» balletirühm kiiduväärset ansamblitantsu — nüüd «Kalevipojas» vohab laval diletantlikuvõitu tants ja kõige kummalisel kombel just naisrühmalist. Kas ei ole siinkohal tegemist lihtsalt teatri rühmarepetiitorite tegemata jäänud tööga?

Jä lõpetuseks veel kord kriteeriumidest. «Kalevipoega» vaadates süveneb veendumus, et «Estonias» on tekkinud mingi kriteeriumide autonoomsus viimase hooaja etenduste suhtes. See aga võib häda peapõhjuseks olla. Arvata võib, et teatris endas kehtestatud kriteeriumide järgi on «Kalevipoeg» tavaline etendus. Aga ehk õnnestuminegi? Ta pole ju halvem 1961. a. lavastusest. Kindlasti on T. Härmil etendusel omad vourused paljude eeltoodud puuduste tasakaalustamiseks. Nii aga tekibki lavastajapoolne enesega rahulolu — sest näe, tuli välja ja läks korda ka! T. Härm lavastajana oskab arvestada teatud osa teatri vaatajakonnast. T. Härm on vajalikul määral julge ja väga enesekindel. Ent kui palju ei jätku tal veel lavastajameisterlikkust, kui palju tööd on tal ees keele omandamisel! «Pihtimus» ja nüüd «Kalevipoeg» on alles etüüdid. Neid märgistab esialgu lavastada soovimise pitsere, kuid lõpetatud töödest on nad veel kaugel, olles kõigepealt kujundivaese koreograafilise keele kammitšais.

5. veebr. õhtul koh-tusid Matkamajas kahe kõrgkooli tudengid: TRK ooperistuudio oli külas B. Pokrovski õpilased GITIS-e IV kursusest (pildil). Es-malt tutvustas N. Kuningas meie noori laul-jaid, kes esitasid kat-kendi Donizetti «Armujoo-gi» I vaatusest. Oma õpilaste esinemist sisse juhata-des kõneles B. Pokrovski nõudeist, mida aeg muusikateat-reile seab; muretses tudengite õppepraktika puudumise pärast, sest näitlejat kasvatab vaid

rika ja ravatantsu elementide mehaaniliseks ühenduseks ning tulemusena on sündinud ikka keele asemel žargoon.

Ilmselt peab tänapäeva koreograaf, klassikalise tantsu süsteemile tuginedes, väljendama plastiliste vahenditega oma rahva vaimust. Tänase «Estonia» repertuaaris on tõesustmaterjalina V. Tormise—M. Murdmaa «Eesti ballaadid» — etendus, milles rahvuslik karakter muutub tänu kõrgele üldistatuse astmele üldinimlikult mõistefavaks, internatsionaalseks.

Kummalisel kombel ei ole eepos «Kalevipoeg» köitnud teatritegijaist kedagi peale helilooja Eugen Kapi ja ballettmeistrite. Seekordset Tiit Härmi lavastust oodati — ballettmeistrina seisab Härmil eneseleidmine alles ees ja miks mitte «Kalevipoja» kaudu! Esimene ebalus sigines koos kavalehega — «libreto Tiit Härmit, eepose ja A. Särevi ainetel». See «ainetel» enda välja-pakkumine on kaasajal kujunemas ballettmeistrite meelisvõtteks. «Ainetel» õigustab igasuguse tõlgendusvabaduse, kupüüride suvalisuse. Loomulikult ei nõua keegi balleti libreto tähtsusetu kattumist algallikaga. Ballett on juba kord sedavõrd üldistavate kujundite kunst. Kuid dramaturgiline loogika, mõtete maht, konflikt ja antud teema puhul ka mastaapsus — need peavad ikkagi olema. Millised on siis seekordse «Kalevipoja» etenduse balletilavapoolsed motiivid?

Teater suhtus balletisse ilmselt niisuguse hoiakuga, et kõik eelmised (1948., 1953., 1961. aasta) lavastused vajavad revideerimist. Et Tiit Härmi libretistina-lavastajana-nimiasalisena võib «Kalevipoja» olemust näha ja tõlgitseda õigemini, sügavamini ja selgemini varasemast. Iga uuslavastus peabki seda tegema. Täiesti vabalt võib lavastaja võtta balleti, millel juba suured lavatraditsioonid, — otsida ja leida uus lähenemisviis, stiil, moderniseerida muusikaliselt, töötada põhjalikult ümber libreto ja siis lavastada. Kuid ainult nii lavastada, et iga lavaline hetk on läbi mõeldud, iga detail läbi kaalutud, igale sammule leitud talle ainusobiv koht...

Uue etenduse rahvatantsud toetuvad küll kaudselt meie tantsufolkloorile, kuid ei ole otseses mõttes nende lavaline stilisatsioon. Nad on etenduses kuidagi omaette, tegevusega kooskõlastamata — nad ei teki tegevusest ega sula etenduse edasisse voolu. Ja just rahvatantsud pidanuksid looma selle etenduse lüüriliskarge üldmeeleolu.

fantaasiat, toetudes nii ühe kui ka teise tantsu elementidele, looks ballettmeister T. Härmi uue tantsulise kujundi, millesse oleks kätkevad rahvuslik iseloom, looks selle kujundi mingis ainulaadses liigutuste valikulisuses. Nende liigutuste sisemusest tulenevas, nende ruumilises väljapeetuses. Ballettmeistril peab tantsust enne tekkima kujund ja alles siis pas'd. Ilmselt selline peaks olema rahvusliku etenduse loomise läte — vastasel juhul jääb ka kõige iseseisvam hoiak tantsulise folkloori suhtes, selle vaba käsitus ja intoneerimine ainult omaette eesmärkiks.

Tiit Härmi lavastust kannab suur soov murda läbi nn. iluballeti stam-pidest. Olustikulise ja psühholoogilise töepära taotlus, püü lavategevuse pidevuse poole, tahe luua dramaatilist pinget. Võrdluses «Pihtimusega» näitas Härmi, et ta on professionaalselt arenenud — on lisanud ametioskusi, seda eriti töös kunstnikuga (T. Virve). Mulle on kujundus värske, kuid ei ela muusikale, kaasa.

5. veebr. õhtul koh-tusid Matkamajas kahe kõrgkooli tudengid: TRK ooperistuudio oli külas B. Pokrovski õpilased GITIS-e IV kursoselt (pildil). Es-malt tutvustas N. Kuningas meie noori laul-jaid, kes esitasid kat-kendi Donizetti «Arm-joogi» I vaatuses. Oma õpilaste esinemist sisse juhata des kõneles B. Pokrovski nõudeist, mida aeg muusikateat-reile seab; mureses tudengite õppepraktika puudumise pärast, sest näitlejat kasvatavad vaid lava, professionaalne teater. Moskvalased, kes pole veel oma etenduse ni jõudnud (ettevalmistamisel on Glucki «Kaja ja nartsiss»), pakkusid vaheldusrikka valiku ooperi-, opereti- ja muusikalikatkeid, milles hiilgasid eriti mängulise vabadusega.

LASTELAULUDE VÕISTLUS

Eesti Raadio korraldab Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 70. aastapäevale pühendatud lastelaulude võistluse, teemaks laste elu ja tegevus kogu selle mitmekülguses — pionee-ri- ja koolielu, töösuvi maal, kodu, töö- ja puhkealaager, EOM, tähtpäevad, looduskaitses, sport jne., kantud rahvaste sõprusel ja patriotismist.

Laulud tuleb esitada partituuris. Kui saatena kasutatakse instrumenditaansambli, siis peaks koosseis olema jõukohane kooli-ansamblitele. Laulud võivad olla 1—3-häälsed.

Võistlusega tahetakse saada uusi soolo- või ansambli laule I—

IV klassi (6—10 a.) ja V—VIII klassi (11—14 a.) õpilastele. Võistlusest võivad osa võtta nii kutselised kui ka taidlushelli-loojad ainult varem avaldamata ja ettekandmata töödega. Tekst võib olla varem avaldatud, kuid ei kuulu siis auhindamiseks. Võistlustööde esialgse valiku teeb žürii, kelle ERIT laulud õpivad selgeks ERIT laululaste ning üdhariduskoolide parimad vokaalansamblid. Nende esinemisel avalikult kontserdil 1987. a. novembris teeb žürii võistlusest lõpliku otsuse. Parimaid laule premeeritakse: laulud I—IV kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II pree-

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO

AGO HERKÜL

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO

miat à 100 rbl. muusika ja 50 rbl. teksti eest; kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest. Laulud V—VIII kl. õpilastele üks I preemia 150 rbl. muusika ja 75 rbl. teksti eest; kaks II preemiat à 100 rbl. muusika ja à 50 rbl. teksti eest ja kaks III preemiat à 75 rbl. muusika ja à 35 rbl. teksti eest.

Züriil on õigus preemiaid ümber jaotada. Lisaks antakse esemelised eripreemiad parimate temaatiliste laulude muusika ja teksti loojale.

Võistlustööd, mille ärasaatmise tähtaeg on 15. aprill 1987. a. esitatakse märgusõna all, juurdelisatud kinnises ümbrikus olgu autori andmed.

Võistluslaulud pealdisega «Lastelaulude võistlus» palume saata aadressil: 200 100 Tallinn, Lomonosovi 21, Eesti Raadio muusikaosakondade toimetusele.

EESTI RAADIO